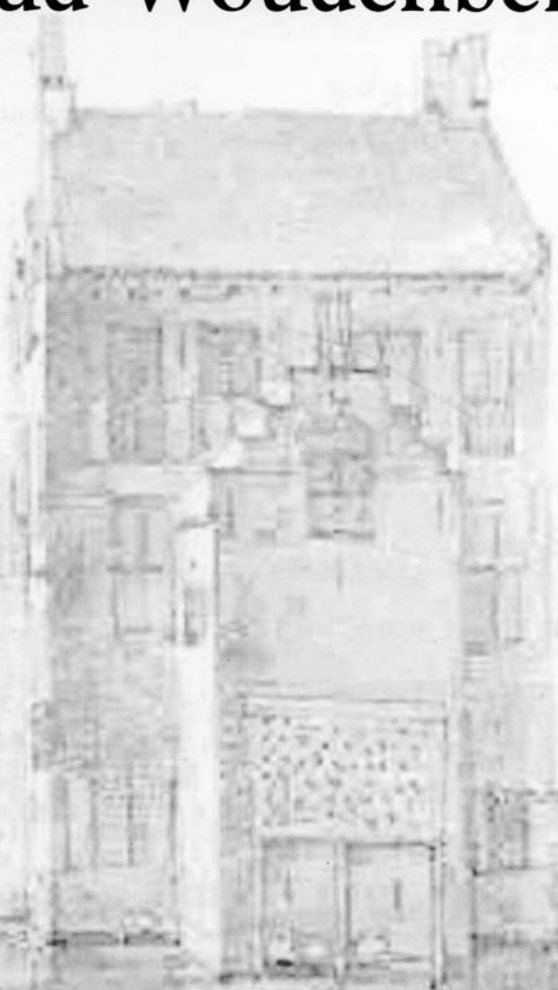


Oud Woudenberg



2005-1

*is een uitgave van de Stichting Oud Woudenberg.
Deze Stichting is opgericht op 15 december 1955
En stelt zich ten doel:*

- 1. Het verzamelen en tentoonstellen van voorwerpen van oudheidkundige aard
betrekkend hebbend op of gevonden in de gemeente Woudenberg en omgeving.*
- 2. Het verhogen van de kennis van de geschiedenis van de gemeente Woudenberg.*
- 3. Het naspeuren van de zeden en gewoonten in de gemeente Woudenberg in ver-
leden en heden.*

<i>Voorzitter:</i>	<i>P.D. de Kruif</i>
<i>Secretaris:</i>	<i>O.G.A. Honders Rembrandtlaan 40 3931 TK Woudenberg (033) 2863649</i>
<i>Postadres:</i>	<i>Postbus 2. 3930 EA Woudenberg</i>
<i>Penningmeester:</i>	<i>H. Schouten Postbank nr: 2057783 Banknummer: 37.24.34.401</i>
<i>Redactie 'Oud Woudenberg':</i>	<i>W. de Greef H.G. Moesbergen E.C. Veldhuis (eindredacteur) Nico Bergsteijnweg 67 (033)2862799</i>

*Aanmelden en wijzigingen
donateurs: Postbus 2, 3930 EA Woudenberg*

Minimale donatie: E 10,00 per jaar

*De Oudheidkamer aan de Schans nr. 20 is geopend op iedere tweede vrijdag van de
maand van 19.00 tot 20.00 uur en elke maandag van 14.00 tot 15.30 uur.
Contactpersoon Oudheidkamer: C. Pater- De Lange (033)286 2595*

ISSN: 1571-456X

Inhoud	'Oud Woudenberg'	2005 nr. 1
1. Woord vooraf		blz. 2.
2. Grafheuveld op de grens van Woudenberg en Leusden		3.
3. De Koepel van Stoop		13.
4. Pieter Janse Steenhof te Woudenberg		16.
5. Wie, wat, waar?		18. & 19.
6. Van de bestuurstafel		19.

1. Woord vooraf

Het eerste nummer van 2005 bevat weer veel interessante **informatie**. Wim Schipper schreef een artikel over grafheuvels op de grens van Woudenberg en Leusden.

Ook op de grens van Woudenberg en Maam (zuidwest van Quatre Bras) ligt in de bossen een grafheuvel. Daarmee wordt duidelijk dat Woudenbergs gebied al in de jongste steentijd werd bewoond door mensen die in hun levensbehoeften voorzagen door **landbouw**-activiteiten. Op de grens van het hogere deel (Utrechtse Heuvelrug) en het lagere veengebied waar nu ons dorp is gelegen.

Wim de Greef vond op internet een artikel over de Koepel van Stoop en er wordt aandacht besteed aan **één** van de nazaten van Hendrik Steenhoff uit de vorige aflevering.

Hopelijk weten lezers ook antwoord te geven op de vragen over een oude foto in ons archief.

Uiteraard **treft** u ook weer gegevens aan die van de bestuurstafel komen; ondermeer de aankondiging van de nieuwe 'Historische Avond' op dinsdag 12 april **a.s.**

Veel leesplezier!

De redactie



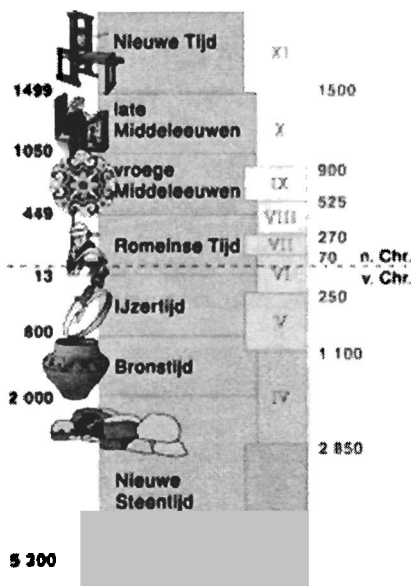
Nederzetting in de bronstijd (de periode waarin de grafheuvels in Woudenberg ontstonden)

2. Grafheuvels op de grens van Woudenberg en Leusden

.....want stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeren. (Genesis 3 vers 19).

Inleiding

Grafheuvels (tumuli) zijn door de mensen opgeworpen heuvels waarin doden of de asresten van overledenen in de Préhistorie zijn bijgezet. De Préhistorie is die periode in onze geschiedenis waarvan geen schriftelijke bronnen bekend zijn. Zij worden ingedeeld in drie perioden namelijk de Steentijd, de Bronstijd en de IJzertijd



tijdbalk; bron ROB

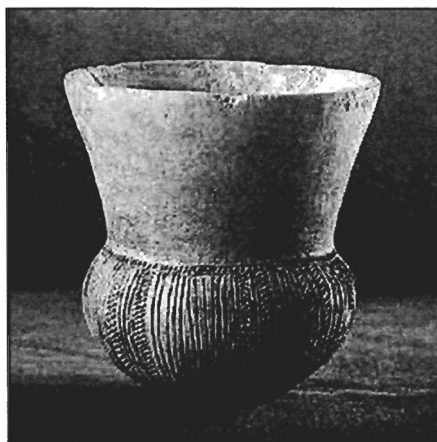
Grafheuvels markeren de plek waar ooit een belangrijk persoon werd begraven. Zij behoren tevens tot de oudere cultuurhistorische landschapselementen van ons land. Volgens een schatting van het R.O.B. komen er in Nederland ongeveer 1700 grafheuvels voor, waarvan een kleine honderd op de Utrechtse Heuvelrug. Een tweetal grafheuvels uit de Bronstijd liggen op het grondgebied van de gemeente Leusden in het recreatiegebied de Treekerpunt op het landgoed "Den Treek-Henschoten", terwijl een grafheuvel aan de overkant van de Doornseweg op het grondgebied van Woudenberg ligt. Ook op de Leusderheide ligt een aantal grafheuvels.

Grafheuvels kunnen verschillende afmetingen hebben: zo bestaan er grafheuvels die zo klein zijn, dat ze nauwelijks in het landschap opvallen. Anderen zijn vrij groot en hebben soms wel een doorsnee aan de basis (zoldiameter) van ruim 50 meter. Bij opgravingen is gebleken dat sommige grafheuvels meerdere keren werden gebruikt, waarbij de oorspronkelijke heuvels weer verhoogd en opgehoogd werden. Op die manier ontstonden hier en daar echte “familiegrafheuvels”, met begravingen uit meerdere perioden.

In dit verhaal staan we even stil bij de dodencultuur door de eeuwen heen en gaan we nader in op het leven in de Bronstijd en tot slot beschrijven we de vondsten die in de grafheuvels zijn aangetroffen in onze omgeving.

Dodencultuur

De mensheid heeft sinds haar bestaan, haar doden op verschillende manieren "de laatste eer bewezen". De oudste gegevens daarover stammen ongeveer uit het jaar 3400 voor Chr. Deze periode werd de Nieuwe steentijd genoemd. In ons land leefde toen het Trechterbekervolk, genoemd naar de **trechtersvorm** van hun kenmerkend aardewerk.



aardewerk van de Hunnebedbouwers

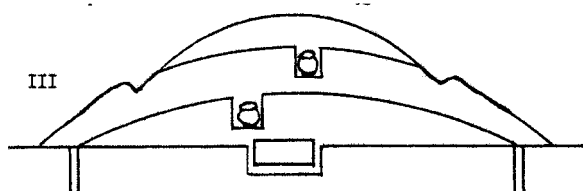
Bij het grote publiek beter bekend als de bouwers van de hunnenbedden. Deze hunnenbedden waren opgebouwd uit stenen van wel 30.000 kg per stuk. Deze zogenaamde zwerfkeien waren vanuit

Scandinavië, in de voorlaatste ijstijd, tegelijk met het oprukkende landijs in Nederland terechtgekomen.

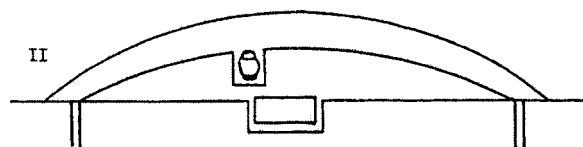
Deze stenen werden opgebouwd richting de opkomende zon en afgedekt met zand, waardoor een soort grafkelder ontstond waarin alle doden werden bijgezet. De vloer bestond uit kleinere stenen.

De overledenen werden bijgezet in zowel zittende, liggende of gehurkte houding. De doden kregen ook giften mee zoals sieraden, wapens en bekers met voedsel, waaruit blijkt dat de bouwers van de hunnenbedden geloofden in een leven na de dood.

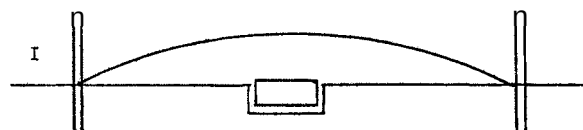
De opvolger van de Steentijd is de Bronstijd. Tijdens een groot deel van deze periode werden belangrijke overleden personen in grafheuvels begraven; pas tegen het einde van de Bronstijd, ongeveer vanaf 1000 jaar voor Chr., ging men naast deze wijze van begraven geleidelijk ook over tot cremeren. Hierbij werd de overledene gecremeerd en de asresten werden in een urn verzameld en bijgezet in grafheuvels. De grafheuvels uit die tijd werden vaak omringd door één of meer kransen van palen **en/of** een greppel. Een mogelijke reden van de krans met palen zou kunnen zijn dat men het dodenrijk wilde scheiden van het rijk der levenden.



**Crematieresten in een urn;
kleine ophoging omgeven
door een greppeltje**



**Crematieresten in een urn;
heuvel opgehoogd**



**Crematieresten in een kist;
kist noord-zuid georiënteerd;
palenkrans om de heuvel**

In de daaropvolgende periode de zogenaamde IJzertijd werden de overledenen eveneens gecremeerd en hun as verzameld in een urn en vlak naast elkaar in de zogenaamde urnenvelden begraven. Zowel in de

Bronstijd als de IJzertijd kregen de overledenen sieraden, wapens en voedsel mee voor het leven na de dood.

Om deze paragraaf compleet te maken trekken we de lijn verder door naar het heden.

De Romeinen die daarna op het toneel verschenen in 12 voor Chr. geloofden in een onderwereld maar ook in goede en slechte geesten. In de eerste eeuwen van onze jaartelling werden de overleden Romeinen hoofdzakelijk gecremeerd. Dit gebeurde nadat een munt onder de tong van de overledene was gestopt, waarmee hij de veerman naar de onderwereld kon betalen. Het Christendom maakte een einde aan de crematies. Nadat de Romeinen het Christendom tot staatsgodsdienst hadden uitgeroepen, vonden er geen crematies meer plaats. De christelijke kerk in vroegere tijden hield zich streng aan de gewoonte om doden te begraven omdat men zich de opstanding van de doden heel letterlijk voorstelde (Romeinen 8: vers 10 en 11), daar kwam nog bij dat de Joden het verbranden van het stoffelijk overschot van een misdadiger na zijn executie als een extra straf beschouwden.

De overledenen werden voortaan in een kist of sarcofaag begraven. Aanvankelijk vond dit plaats buiten de nederzetting maar langzamerhand werd het de gewoonte de doden bij de kerk of zelfs in de kerk te begraven. In de kerk werden alleen rijke voorname mensen bijgezet. Het spreekwoord "rijke stinker" stamt nog uit die tijd. In 1829 werd het begraven in de kerk verboden en werden de overledenen begraven op een kerkhof. Met de ontkerstening kwam ook het cremeren weer in zwang, het zou echter nog tot 1991 duren voordat cremeren gelijkgesteld werd aan begraven.

De Bronstijd (2000 - 800 v. Chr.)¹

De periode, waaruit onze grafheuvels stammen, werd genoemd naar het metaal brons dat men toen ging gebruiken voor allerlei gebruiksvoorwerpen en sieraden. We zullen kort de achtergrond hiervan schetsen.

Het waren hoogstwaarschijnlijk de préhistonsche Egyptenaren die voor het eerst experimenteerden met een nieuwe roodbruinachtige "steensoort", die men bij toeval had ontdekt. Men trachtte er net zoals bij vuursteen splinters af te slaan maar dat mislukte; wel gaf de "steen" mee onder het geweld van de hamerslagen. Waarschijnlijk viel bij toeval een

¹ Officiële datering volgens de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek(R.O.B.) te Amersfoort.

stuk koper - want daaruit bestond het stuk "steen" - in het kampvuur en men zag dat het koper vloeibaar werd. Dat men koper kon smelten, betekende nog niet dat de vroege Egyptenaren van deze eigenschap ook gebruik maakten. Pas veel later werden er koperen pijlpunten en sierraden van gemaakt. Koperen bijlen waren aanvankelijk niet sterk genoeg om te gebruiken maar toen men door had dat men er een bepaalde hoeveelheid tin aan toe moest voegen werden deze bijlen veel harder. De legering van circa 90% koper en 10% tin noemen we brons.. Het gebruik van bronzen voorwerpen was een belangrijke technologische ontwikkeling, die verstreckende economische en sociale gevolgen had want een man die bronzen voorwerpen kon maken steeg enorm in aanzien, tevens ontstond er in Europa een levendige ruilhandel in bronzen voorwerpen.

In ons land zijn maar weinig bronzen voorwerpen gevonden uit deze periode omdat de grondstoffen zoals koper en hier niet voorkwamen en men beschikte over een goede kwaliteit vuursteen als grondstof voor het maken van bijlen en andere **voorwerpen**. **Vuursteen** werd in die tijd o.a. in Zuid-Limburg gewonnen, waar ateliers bestonden die de vuursteen voorbewerkten.

In ons land vond de generatie die in de Bronstijd leefde, de overschakeling op het veel duurder brons blijkbaar niet zo nodig.

Ook hun levenswijze veranderde nauwelijks door de komst van het metaal brons. Ze woonden in grote houten boerderijen, waarin 's winters ook het vee werd gestald, en net als hun voorgangers leefden ze hoofdzakelijk van de landbouw, daarnaast verzamelden ze ook vruchten en kruiden en gingen op jacht of visvangst. Om primitieve landbouw te kunnen uitoefenen, werden stukken bos gekapt, de omgehakte bomen en struiken liet men een jaar drogen, waarna het dorre hout in de brand werd gestoken. In de met vruchtbare as bedekte grond zaaiden zij hun gewassen, die voornamelijk bestonden uit verschillende soorten tarwe en gerst en daarnaast teelde men ook erwten en vlas (lijnzaad). Men gebruikte het vlas om er linnen van te maken en het lijnzaad om olie te verkrijgen.

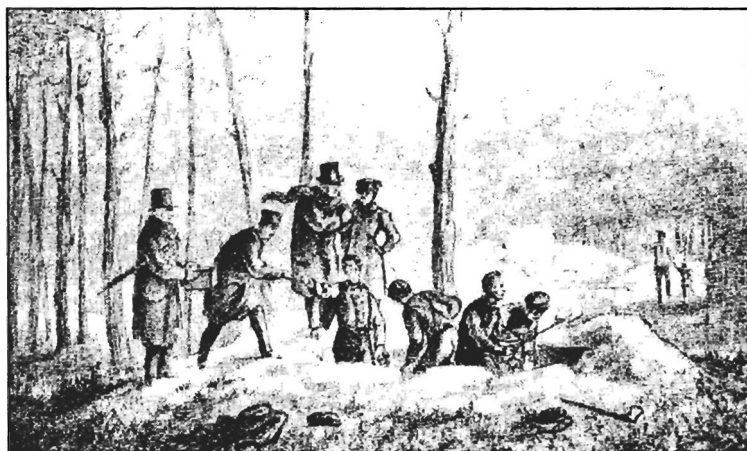
In deze periode ontstonden op kleine schaal al heidevelden, die echter in de loop der eeuwen weer met bos dichtgroeiden.

De boeren hielden ook vee zoals schapen, geiten, varkens en koeien. De schapen en geiten waren met de landbouwcultuur meegekomen vanuit het gebied van de Vruchtbare Halvemaan in het Midden Oosten. (Mesopotamië). De varkens stamden af van de in ons land in het wild levende soortgenoten. Het oeros of liever gezegd het oerrund (ossen

kunnen zich niet voortplanten) kwam vroeger voor van Azië tot aan West-Europa. Het **huisrond** stamt hiervan af.

Opgravingen

Eeuwenlang bleven de stoffelijke resten in de grafheuvels onaangeroerd, als stille getuigen uit een lang vervlogen tijd maar hun rust werd in de 19^e eeuw ruw verstoord. Allerlei personen en verenigingen gingen zich bezighouden met opgravingen uit de oudheid. Aanvankelijk dacht men schatten te vinden in de grafheuvels. Later werd het doel bijgesteld en trachtte men oude voorwerpen te bemachtigen om deze **tentoon** te stellen. Van enige wetenschappelijke aanpak was geen sprake, waardoor de eerste onderzoekers ongewild veel sporen hebben vernietigd, die aanwijzingen hadden kunnen opleveren over de levenswijze van deze mensen. De werkwijze was meer van: de spade erin en zien wat er in zit. Daar kwam langzaam verandering in toen in 1818 het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden werd opgericht.



Tekening van de opgraving op 20 oktober 1862 op het landgoed "Moersbergen".

De medewerkers van deze rijksdienst gingen de opgravingen in Nederland begeleiden. Door het opgelaaide enthousiasme werden ook provinciale en lokale musea gesticht o.a. in 1875 te Barneveld. (Nairac museum).

Het eerste onderzoek naar de inhoud van de grafheuvels in Nederland werd verricht door C.J.C. Reuvsen, directeur van het hierboven genoemde museum te Leiden. Hij koos hiervoor een grafheuvel uit in de

Gelderse gemeente **Gorssel**, die door de lokale bevolking de "Wittewijvenbult" werd genoemd. Daarna zouden nog vele grafheuvels aan de beurt komen, ook die op de Leusderheide en omgeving. Enige "**Heeren**" uit Amersfoort en omgeving hadden het plan opgevat om de grafheuvels op de Leusderheide te onderzoeken. De initiatiefnemers waren kapelaan W.F.N. van Rootselaar en zijn vriend de burgemeester



Kapelaan Rootselaar

van Barneveld, mr. C.A. Nairac, een verwoed amateur-archeoloog, die op hun vele tochten over de Leusderheide het idee opvatten om de grafheuvels te onderzoeken. Op **10** augustus **1878** werd er een definitief besluit genomen en A.M. Kolléwijn, leraar geschiedenis en aardrijkskunde aan een HBS, die het duo inmiddels tot een trio had doen uitgroeien, schreef een brief aan de meentgraaf van de Leusderberg met het verzoek om de aanwezige grafheuvels te mogen onderzoeken. Het verzoek werd ingewilligd en op 28 augustus **1878** begaven zich bovengenoemde heren naar de Leusderberg om de grafheuvels aan een "**wetenschappelijk**" onderzoek te onderwerpen. Met het trio gingen verder mee: mr. **W.A.** Croockewit, wethouder van Amersfoort, de geestelijke **A.A.J.** van Rossum, redacteur van het "Archief voor Geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht" en de onmisbare bode van de Leusderberg de heer Kamerbeek en vergezeld van de nodige arbeiders. Verschillende grafheuvels werden onderzocht; hierbij werden enige urnen en zeer talrijke crematieresten gevonden. De gevonden voorwerpen werden tijdelijk ten toon gesteld ten stadshuize van Amersfoort.

De "**Heeren**" waren zo enthousiast geworden dat men besloot een commissie in het leven te roepen om de tumuli op de Leusderberg te

onderzoeken. In 1879 heette de commissie voluit: "commissie voor het verzamelen van oudheden uit Amersfoort en omstreken" en men trachtte tevens een museum op te richten om de gevonden **voorwerpen tentoon** te stellen. In 1882 werd de naam van de commissie veranderd in "**Flehite**"², nadat men reeds in 1880 binnen de gemeentebibliotheek een eigen afdeling had gekregen, hetgeen het begin zou worden van een zeer gewaardeerd regionaal museum.

Grafvondsten "Treekerpunt"

De twee grafheuvels op de Treekerpunt werden in het voorjaar van 1954 onderzocht. De toestand waarin de onderzoekers beide grafheuvels aantroffen was bedroevend slecht. Beide waren sterk vergraven zowel voor militaire doeleinden als voor zandwinning.

De grafheuvels bestonden uit grindloos zand. In grafheuvel I werd voor de eerste begrafenis in een tevoren gegraven kuil een kist of een soort bekisting aangebracht alvorens men de dode ter **ruste** legde. Het graf was noord-zuid georiënteerd en het zand voor de heuvel verkreeg men door er een greppel omheen te graven. De grafheuvel is echter vrij laag gebleven. Van de dode was alleen een vettig aandoende plek overgebleven; de plek waar het hoofd had gelegen.

De tweede bijzetting in dezelfde grafheuvel bestond uit crematieresten in een urn. Om deze urn af te dekken was er een deels verkoolde boomstam overheen gelegd en daarover nog eens circa 30 cm zand aangebracht.

Uit de vorm van deze **urn** viel af te leiden dat het hier ging om een urn van het zogenaamde "Drakensteintype". Deze urnen hebben een duidelijke uitstekende ribbel, die sterk gekarteld is door vingertopafdrukken.



Urnen van het Drakensteintype

² De naam van het museum is afkomstig van de Romeinse gouw "**Flehite**", waartoe de omgeving van Amersfoort behoorde.

Ze worden zo genoemd omdat het eerste exemplaar van dit type is gevonden in 1927 op het landgoed Groot – Drakenstein in Lage Vuursche, waar onze huidige koningin Beatrix vroeger heeft gewoond.

In deze grafheuvel is nog een derde bijzetting gevonden, eveneens in een urn. De heuvel werd weer enigszins opgehoogd door er een ringgreppel omheen te graven.

In grafheuvel (tumulus) II zijn ook weer de flauwe sporen van een kist waargenomen en verdere bijzettingen in zogenaamde "Drakenstein-urnen", die in zeer beschadigde toestand werden aangetroffen. Om grafheuvel II was een enkelvoudige palissade aangebracht van in totaal 62 paaltjes. Men kon dit "aflezen" aan de bruinverkleurde cirkelvormige vlekken in de grond waar vroeger de palen gezeten hadden. In het gepubliceerde onderzoek wordt niet gesproken over gevonden sieraden of bronzen voorwerpen.

Archeologen hebben altijd getracht hun vondsten te dateren maar dat was voor de Tweede Wereldoorlog een moeilijke zaak. Men kreeg alleen een indicatie van de ouderdom door de gevonden voorwerpen te vergelijken met dezelfde voorwerpen waarvan men elders wel de ouderdom wist, bijvoorbeeld uit Egypte of Griekenland. Dat veranderde allemaal nadat men in 1949 een techniek had ontdekt waarmee van organische stoffen zoals botten, hout, houtskool, zaden en schelpen, kon worden bepaald hoe oud ze bij benadering waren. Deze methode werd de koolstof C14 methode genoemd. (zie kader).

Men heeft aan de hand van deze methode bepaald, dat de ouderdom van beide grafheuvels ligt tussen de 1550 tot 1250 voor Chr.

Na het onderzoek zijn beide grafheuvels gerestaureerd en door het R.O.B. voorzien van een bronzen maquette met tekst en tekeningen. Met dank aan Wim Bos te Leusden, die mij op het goede spoor zette voor de juiste literatuur.

Wim Schipper

Bronnen:

- | | |
|----------------------|--|
| Bos. W. | : Van grafheuvel tot Columbarium. |
| Bloemers J.H.F. e.a. | : Verleden Land
(archeologische opgravingen in Nederland). |
| Brongers J.A. | : Vondsten van grafheuvels als impuls tot de oprichting van
het museum "Flehite".
: In: Flehite nr 211980. |
| Elias B.S.J. | : 100 jaar Flehite In: Flehite nr 3/1978. |
| Ginkel van E.S.e.a. | : Archeologisch boek in Nederland ANWB. |
| Holleman T. | : Nederland in de prehistorie (Teleac). |

Modderman P.S.R.	: Twee grafheuvels in de Treek : In: R.O.B. berichten nr 611955.
Sarfaly H. e.a.	: Archeologie in Nederland.
Tent van W.J.	: De archeologie van Zuid-Oost Utrecht.

Koolstof C-14

In de natuur komen van één chemisch element vaak verschillende vormen voor. Van het element koolstof (**C**) komen bijvoorbeeld drie verschillende vormen voor, namelijk: C-12; C-13 en **C-14**. Deze verschillende vormen van één element noemt men isotopen.

Koolstof C-12 komt het meeste voor (98,9%), C-13 1%, en van koolstof **C-14** zelfs minder dan 0,001% terwijl juist dat hele kleine percentage **C-14** voor de ouderdombepaling erg belangrijk is.

Door kosmische straling in de bovenste laag van onze atmosfeer ontstaat koolstof **C-14** uit stikstof (N-14) en wordt radioactief. Het grootste gedeelte hiervan verbindt zich met zuurstof (O) en vormt aldus radioactieve koolstofdioxide (**CO₂**), dat zich door de gehele atmosfeer verspreidt.

Koolstof is een **belangrijke** bouwsteen voor elk levend organisme. Planten nemen bijvoorbeeld zowel **gewone (C12)** als (**C-14**) **kooldioxide op** in hun weefsel (**fotosynthese**), in dezelfde verhouding als dit voorkomt in de atmosfeer. Via de normale **voedselketens** komt de **koolstofdioxide** ook weer in dezelfde verhouding terecht bij dieren en mensen.

Als een levend organisme echter **sterft**, wordt niet langer koolstof opgenomen. Na het sterven begint de radiokoolstof klok te tikken. Het radioactieve **C-14 heeft** namelijk de eigenschap dat het instabiel is en "vervalt"! De hoeveelheid radioactieve koolstof **halveert** gedurende iedere **periode** van 5730 jaar en uiteindelijk zal er weer stikstof ontstaan.

Als we dus weten welke hoeveelheid radiokoolstof aanwezig was op het moment van sterven, dan kan uit de nog overgebleven hoeveelheid radiokoolstof de ouderdom bepaald worden. Bij deze methode is men er van uitgegaan dat de verhouding C-12 en **C-14** in de atmosfeer constant is gebleven. Nader onderzoek heeft echter uitgewezen dat er in de loop der tijden schommelingen hebben plaats gehad in deze verhouding. De gevonden waarden dienen hiervoor nog gecorrigeerd te worden

3. De koepel van Stoop

In tegenstelling tot wat iedereen tot nu toe aannam, komen de zuilen van de classicistische Koepel van Stoop helemaal niet uit de oude koopmansbeurs van De Keyser. Dat is een van de ontdekkingen die de restauratie van de koepel opleverde. Een gebouw blijft tenslotte zelf de beste drager van zijn verhaal.



Ten zuiden van de weg Woudenberg-Zeist, bij Utrecht dus, in de bossen tegenover de Pyramide van **Austerlitz**, staat een classicistisch **tuinpa-**viljoen, dat vreemd genoeg nergens bij hoort, en dat de lokale volksmond de naam Koepel van Stoop heeft meegegeven. De Amsterdamse bankier Johannes Bernardus Stoop liet hem rond 1840 bouwen op zijn land in Woudenberg. Het was het eerste gebouwtje van de buitenplaats die hij daar wilde aanleggen. Maar toen hij een geschiktere kavel in Zeist ter beschikking kreeg, liet hij daar het huis Molenbosch op bouwen, en de koepel bleef toen verweesd staan. Vanuit de vrij liggende koepel moet Stoop via enkele zichtassen een vrij uitzicht over de heuvels gehad hebben, tot aan Amersfoort en Utrecht toe. Momenteel zijn die **zicht-**assen door begroeiing dichtgeslibd, maar ze zijn nog wel herkenbaar. De laatste jaren is de koepel in gebruik geweest als atelier van een kunstschilder die er een inspirerende werkomgeving had.

Restauratie

De koepel is ontworpen door Jan David Zocher jr. en bestaat uit een ingangspartij met portiekgevel, waardoor je een ronde ruimte betreedt. Daarin zitten zes dubbele deuren. Rondom bevindt zich een overdekte galerij, waarvan het dak rust op zes kolommen. De brede rand van het overstekende dak is fraai geconstrueerd. De ingangspartij wordt bekroond door een opengewerkte, houten aedica*), een renaissancistische, tempelachtige versiering.



Het gebouwtje staat er al een decennium wat verloren bij. De beheerder van het landgoed Henschotenl Den Treek, waar de koepel op staat, wilde een halt toebrengen aan het verval en liet een restauratieplan maken. Na bijstelling daarvan heeft de Rijksdienst positief geadviseerd op de restauratie, waar begin 2003 een aanvang mee gemaakt werd. Hersteld werden het **muurwerk** en stucwerk, de ramen en deuren, en de kap. Bovendien ligt het in de bedoeling de zicht-assen weer open te maken. Tijdens de werkzaamheden liet het gebouw interessante zaken zien, die wellicht anders niet zouden zijn ontdekt en onderzocht. Het gaat hier met name om de dakbedekking, de aedica en de kolommen.

*) **Aedica** (latijn: klein huis, tempeltje) wordt in de bouwkunst gebruikt om de ombouw van een nis aan te duiden. De Aedica bestaat uit pilaren, zuilen of pilasters en een puntgevel en werd in Romeinse tempels gebruikt als aanbouw om een beeld in te plaatsen.

Ontdekkingen

De eerste ontdekking betreft het dak. Er is gezocht naar een goede bedekking. Op het moment dat aan de aannemer opdracht voor restauratie werd gegeven, waren er shingles aanwezig, een bitumineuze bedekking met het uiterlijk van leipannen. Die waren niet oorspronkelijk. Het is een materiaal dat pas in de tweede helft van de twintigste eeuw leverbaar werd. Bovendien heeft het een korte levensduur. In het plan was in een zinken afwerking voorzien, maar tijdens de **sloopwerkzaamheden** bleek uit de nagelgaten dat er oorspronkelijk een leienbedekking op de koepel gezeten heeft. Het aardige is dat voor dat doel min of meer horizontaal gelegen dakbeschot aanwezig is, dat zeer sterk is gebogen om aan de ronde vorm van de koepel aan te sluiten. Door het buigen ontstonden sterke spanningen in het beschot, zodat destijds daardoor veel leien gebroken zullen zijn. Om die reden hebben we dan ook gekozen om niet naar leien terug te gaan, maar toch zink te nemen. Het nog goeddeels aanwezige oude beschot kon daardoor behouden blijven.

De tweede ontdekking is dat de aedícula geen onderdeel uitgemaakt heeft van Zochers oorspronkelijke ontwerp van deze zeer classicistische koepel. In een aantal beschrijvingen van de koepel wordt daar echter wel vanuit gegaan. Heel begrijpelijk, want tot voor kort was ook niet goed zichtbaar hoe de constructie ervan in elkaar zit. Maar we hebben nu goede redenen om aan te nemen dat het tempeltorentje een latere toevoeging is.

Cor van **Kooten**, consultant bouwkunde

Uit: Nieuwsbrief van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, mei 2004

bron: www.woudenberci.net

foto's: Emil Veldhuis, 2005.

4. Pieter Janse Steenhof te Woudenberg

Pieter Janse **Steenhof** wordt gedoopt op 20 april 1692 te Woudenberg als *Petrus*, zoon van Jan Hendriksz **Steenhof** en **Gosentje Roelofs**. Hij groeit op in het huis in de Middenstraat in Woudenberg. Zijn vader werkt daar als smid. Hij is een jaar of zeven wanneer zijn vader overlijdt. **Pieter** is werkzaam als tabaksbouwer en daghuurder. Een daggelder of daghuurder is een los arbeider die in verschillende bedrijfssectoren werkzaam is. In het oogstseizoen is dit veelal bij een van de talrijke boeren.

Lijsbeth Wildeman

Pieter ontmoet Lijsbeth Wildeman. Ze is drie jaar ouder dan **Pieter**. Lijsbeth is de dochter van schoenmaker Jan Gerritsz Wildeman en Jannigje de Kruijff.

Ze gaan na hun huwelijk in het huis van de schoonouders Wildeman wonen, aan de zuidzijde van de Voorstraat (nummer 3 - thans nummer 11). Ze verhuizen (voor 1748) naar de overkant, naar nummer 2.

Kinderen

Er worden achtereenvolgens zeven kinderen geboren, allen gereformeerd (hervormd) gedoopt in Woudenberg:

Trijntje (doopdatum: 10-9-1713),

Jan (idem: 15-9-1715),

Gerrit (idem: 30-9-1719),

Wessel (idem: 22-3-1722),

Hendrik (idem: 10-10-1723),

Gosewina (niet bekend)

Pieter betaalt vanaf 1720 (hij is dan 28 jaar oud) "Logysbelasting" ad. f 8 per jaar. In 1730 wordt het tarief verhoogd naar f9.

Zijn naam duikt weer op eind 1730 als hij getuige is bij het passeren van een testament.

Ook staan er nog Steenhofs (nu zonder dubbele f.) vermeld in het lidmatenregister van de gereformeerde (hervormde) gemeente van Woudenberg in 1746: 'Wamen van de ledematen die ik, **C.P. Pronckert**, komende in mijne dienst in septemb. 1746 tot Woudenberg gevonden heb.... Gerritie Steenhof, obiit 11d/8m 1761; Jannetie Steenhof".

Huisgezin 1748

In 1748 is **Pieter** ingeschreven bij "Huisgezinngerecht Woudenberg 1748.**Peter Jansen Steenhoff van beroep daghuurder...**".

Hij bezit één morgen (ca 4/5 hectare) land en woont met drie personen in de Voorstraat op nummer 2, aan de zuidkant. Bij hem in woont Thijs Wildeman, Lijsbeths broer en diens echtgenote. Thijs is ook daghuurder. Thijs en z'n echtgenote vertrekken in de jaren **erna** en wij zien dan Gerrit, zoon van **Pieter**, met zijn vrouw bij hen intrekken.

Op nummer 1, het hoekhuis woonde de weduwe van predikant van **Toll** met haar vier kinderen. Op nummer 3. (dus de andere burenen) woonde de familie **Eijkelkamp** (met drie kinderen).

Het huis van **Pieter** lag bijna aan de Poort (het pleintje). Hij was eigenaar van het pand.

In 1766 verkocht hij het huis aan Arien **Eijkelkamp**.

In de desbetreffende akte van **koop/verkoop** lezen we:

"Arien Willemse Eijkelkamp heeft gekoofd van Peter Jansze Steenhoff weduwnaar van Elisabeth Wildeman zeeker Erff en grond met een hujsinge en verder getimmerte daar op en een hoff daar agter aan de zuidzijde van de straat van Woudenberg, volgens coop conditien van den 8e januari 1766 om driehonderd gulden en twee stuivers met rantsoen waarvan den 40e penning over de 3½ percent bij 'mij is ontvangen.

Den 13 februarij 1766. Was get: Onleesbaar" ■ .

In 1741 trouwt dochter Trijntje in Maarssen met **Carel** de Bie.

In dat zelfde jaar trouwt dochter Gosewina in Zeist met Frans Hoevelaken (attestatie van Oudewater).

Zoon Gerrit trouwt in 1748 te Woudenberg met Teuntje Huysstede.

Zoon Jan trouwt in Amsterdam (1753) met **Geertrui** Planten.

Net als zoon **Wessel** in 1756 met **Elisabeth Peereboom**. Vader **Pieter** is getuige.

Lijsbeth Wildeman overlijdt op 30-05-1752 in Woudenberg.

Pieter overlijdt in oktober 1768, 76 jaar oud. Hij wordt begraven op 26 oktober 1768 te Woudenberg.

bron: www.steenhoff.thomsten.com

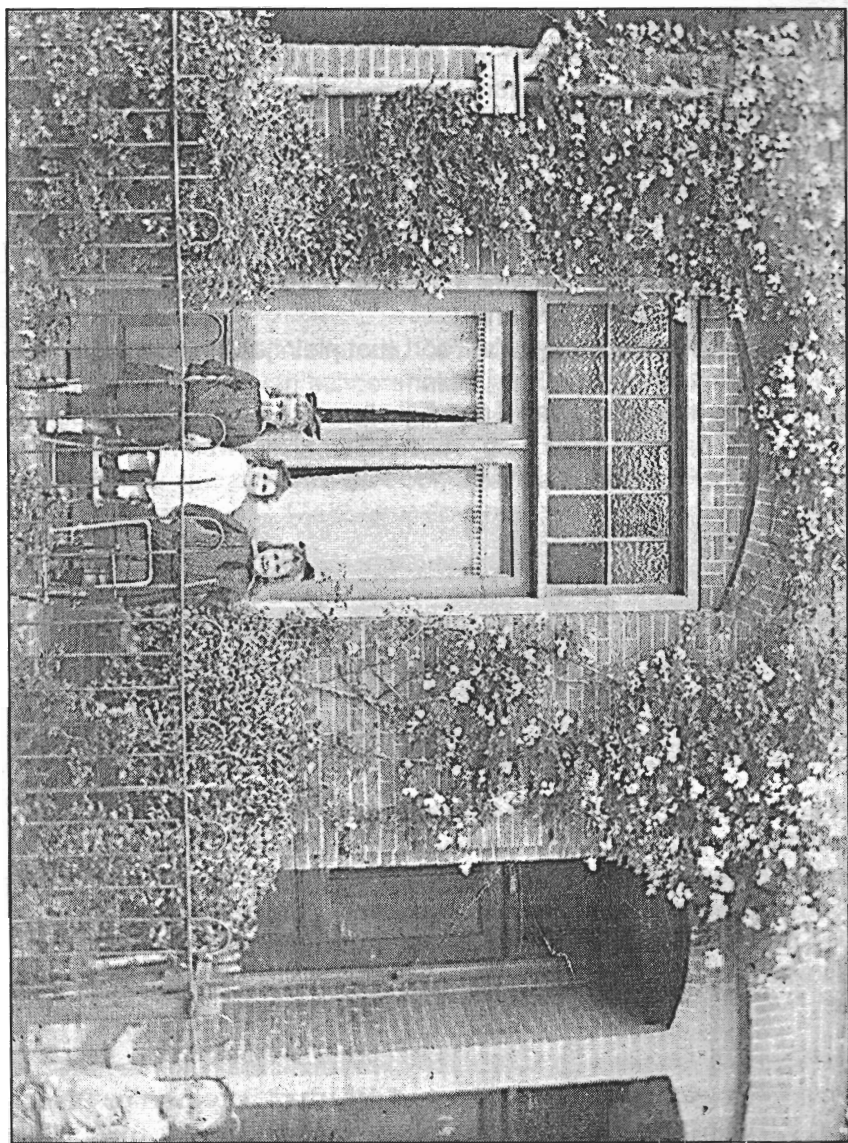


Foto nr. 1/05.1.

Bron: **Collectie St. Oud Woudenberg**

5. Wie, wat, waar?

Graag zouden we meer te weten komen over de foto op de vorige pagina.

Wie weet waar dit huis precies stond, wie er op de foto staan en wanneer deze foto is genomen?

Het huis zou ergens aan **de** Poort hebben gestaan en de drie meisjes ervoor zouden kinderen **Van Egdome** zijn.
Wie kan ons verder helpen?

Reacties graag aan Hans Wildschut, John F. Kennedylaan 13, 3931 XE Woudenberg, tel. 033-2861266.

In de volgende aflevering van Oud Woudenberg hopen we meer te kunnen vertellen.

6. Van de bestuurstafel

Per 1 januari 2005 heeft een tweetal bestuursleden de Stichting Oud Woudenberg verlaten, te weten Hans Wildschut en Wim Kok. Nadat zij beide een respectabel aantal jaren hun krachten aan de Stichting hebben gegeven, vonden zij het nu tijd worden om het vaandel aan anderen over te dragen. Wij danken hen voor de wijze waarop zij zich voortdurend hebben ingezet. Hans Wildschut onder andere als penningmeester, vice-voorzitter en hoofd van de Oudheidkamer en Wim Kok, die jarenlang de ledenadministratie onder zijn hoede heeft gehad en daarnaast altijd één van de motoren was met betrekking tot de stand van Oud Woudenberg op Haantjesdag. Nogmaals hartelijk dank namens voorzitter Piet de Kruif en alle andere bestuursleden. Het officiële afscheid heeft inmiddels op 4 februari plaatsgevonden.

Wij zijn ingenomen met het feit dat inmiddels één van de twee functies al weer is ingevuld. In dat verband heten we de heer Johan de Kruijff welkom als nieuw bestuurslid. Zijn installatie is voorzien tijdens de eerstvolgende vergadering in maart a.s.

Verslag van de 'Historische Avond' 23 november 2004

Een avond waarop de heer Drenth uit Amersfoort een interessante dialezing hield over cartografie door de eeuwen heen. Het aantal

belangstellendenviel wat lager uit dan gebruikelijk, maar de aanwezigen met werkelijke interesse voor dit onderwerp hebben een aantal boeiende dingen kunnen beluisteren en bekijken. De oudste kaarten van de Babyloniërs kwamen aan de orde en via de kaarten die uit informatie van de gegevens van de ontdekkingsreizen van onder andere **Marco Polo** werden samengesteld kwamen we terecht bij de middeleeuwse geografische interpretaties van bijvoorbeeld Mercator. Ook de navigatiekaart van de vroegere bewoners van de **Marshall Eilanden**, bestaande uit een raamwerk met daarop schelpen, was bijzonder interessant. Tenslotte werd stilgestaan bij de bescheiden rol die de Nederlanders in de cartografie hebben vervuld. Veel informatie kwam binnen via de zeelieden van de VOC. Daarvan werd dankbaar gebruik gemaakt door onder andere de eerder genoemde Mercator, maar ook door Van der Heyden (globes), Simon Stevin, Petrus Plancius, Willibrord Snellius en Jodocus Hondius (aanvulling op de Mercatoratlas). Al met al een leerzame avond.

'Historische Avond' dinsdag 12 april 2005.

De eerstvolgende historische avond staat gepland voor dinsdag 12 april in **Eben** Haëzer aan de Schoutstraat. Dan hoopt de heer Jaap **Floor** een avond te verzorgen over Woudenberg en omgeving. Zijn smeulige verhalen zijn bij velen bekend en ook op deze avond zullen ongetwijfeld vele anekdoten de revue passeren, ondersteund door dia's uit zijn eigen collectie. Echt een avondje Oud Woudenberg om nu alvast in de agenda te noteren. Aanvang 20.00 uur.

Ody Honders



Oude ansicht 'De weg van Maarsbergen naar Woudenberg'

